

FRANÇOIS STASSE

*L'Héritage de Mendès France.
Une éthique de la république*Éditions du Seuil,
Paris 2004, 156 s.

(Urszula Kurcewicz)

RECENZJE

Śledząc informacje prasowe o obecnym prezydencie V Republiki Francuskiej François Hollande stwierdzić należy, iż od początku jego prezydentury nie tylko w tabloidach ale i w „szanowanych” dziennikach, znacznie więcej miejsca poświęca się skandalom w jego życiu prywatnym niż działalności politycznej. Apogeum „upadku moralnego” i „zakłamanie ideologiczne” zarzuciła mu jego była partnerka dziennikarka Valérie Triewiler w książce pod znamienym i ironicznym tytułem *Dziękuję za tę chwilę* (*Merci pour ce moment*)¹. Była konkubina występująca oficjalnie jako Pierwsza Dama Francji w swoich wspomnieniach napisała, że socjalistyczne poglądy prezydenta to tylko fasada,

gdyż prywatnie lekceważy on biednych i jak we francuskim przysłowiu mówiącym, że „biedny to wilk bez zębów”, nazywa on swoich gorzej sytuowanych rodaków „bezzębnymi” (*les sans dents*). Do końca kadencji, która upływa w maju 2017 roku francuską opinię publiczną zapewne jeszcze wiele razy zbulwersuje zachowanie polityka, który teoretycznie jako głowa państwa powinien cieszyć się najwyższym prestiżem.

Przedstawiana w mediach sylwetka obecnego prezydenta Francji skłania do refleksji na temat jakości życia politycznego, a szczególnie moralnego wymiaru działania polityka. Autor książki *L'Héritage de Mendès France. Une éthique de la république*, który urodził się w 1949 roku przedstawia polityka, o którym można powiedzieć, że jego przywództwo opiera się na

¹ V. Triewiler, *Merci pour ce moment*, Paris 2014.

moralnych cnotach oraz etycznej legitymizacji celów i działań. François Stasse jest absolwentem Instytutu Nauk Politycznych i doktorem ekonomii. W 1996 roku został radcą stanu. Między 1998 a 2001 rokiem pełnił zaszczytną funkcję dyrektora generalnego Francuskiej Biblioteki Narodowej. Postaci i myśli filozoficznej i politycznej Mendès France'a poświęcił wiele lat swojej pracy naukowej, był redaktorem naczelnym *Dziół kompletnych Mendès France'a*, które w sześciu tomach w latach 1984–1990 ukazały się nakładem Wydawnictwa Gallimard.

Książka *L'Héritage de Mendès France. Une éthique de la république* z założenia, jak pisze Stasse we wstępie nie miała być kolejną biografią polityka ale refleksją nad dziedzictwem, które po sobie pozostawił jako wybitny mąż stanu. Adwokat, żołnierz, polityk, dla którego liczyły się takie wartości jak: godności jednostki, prawdomówność, honor, etyka w życiu politycznym, moralność w życiu prywatnym. Stąd Stasse świadomie zrezygnował z układu książki, który w kolejnych rozdziałach ukazywałby kolejne życie prywatnego i działalności w życiu publicznym Mendès France'a. Książka składa się ze wstępu, w którym autor przedstawił krótki życiorys polityka oraz czterech części: I. *Moralność Republikańska* (*La morale républicaine*), II. *Procedury demokracji* (*Les procédures de la démocratie*), III. *Wola polityczna* (*La volonté politique*), IV. *Doktryna Mendès France współczesne wnioski* (*Un mendésisme pour aujourd'hui*). Książkę wieńczy zakończenie pod znamienym tytułem

Godność polityka (*La dignité du politique*).

Pierre Isaac Isidore Mendès France urodził się w Paryżu 11 stycznia 1907 roku a zmarł w wieku 75 lat 18 października 1982 roku również w stolicy Francji. Uczęszczał do Liceum Turgot, a następnie pobierał nauki w Szkole Nauk Politycznych (*l'École des sciences politiques*), jednocześnie studiując również prawo. Wybitne zdolności intelektualne pozwoliły mu na uzyskanie matury w wieku piętnastu lat, mając zaś zaledwie lat dwadzieścia jeden został wpisany do rejestru adwokatów. Równie szybko co edukacja postępowała jego kariera polityczna, w 1932 roku został najmłodszym członkiem Zgromadzenia Narodowego. W roku 1938 był członkiem rządu Frontu Ludowego Léona Blum'a. W czasie II wojny światowej sprzeciwiał się kapitulacji Francji w 1940 roku. Prześladowany przez rząd Vichy zmuszony był uciekać z kraju. Na emigracji związał się z ruchem Wolnej Francji generała Charlesa de Gaulle'a, walczył w Wolnych Francuskich Siłach Powietrznych.

Pod koniec wojny powrócił do działalności politycznej. W latach 1943–1944 był komisarzem finansów Francuskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Po wojnie został wybrany jako deputowany do Zgromadzenia Konstytucyjnego, a wyborach z 1947 roku został ponownie członkiem Zgromadzenia Narodowego. W okresie od 18 czerwca 1954 roku do 5 lutego 1955 roku pełnił jednocześnie funkcję prezesa Rady Ministrów i ministra spraw zagranicznych.

Od lutego do maja 1956 roku piastował stanowisko ministra bez teki w rządzie Guy'a Mollet'a.

Pierre Mendès France wyznawał poglądy socjalistyczne. Od 1932 roku związany był Republikańską Partią Radykalną i Radykalno-Socjalistyczną (RPRR-S) był przywódcą jej lewego skrzydła. Z wystąpił RPRR-S w 1959 roku by współtworzyć Zjednoczoną Partię Socjalistyczną (PSU) skupiającą ugrupowania niekomunistycznej lewicy.

Mendès France'a można uznać za prekursora procesu dekolonizacji francuskiego imperium kolonialnego. Był zdecydowanym przeciwnikiem prowadzenia przez Francję wojny w Indochinach. Jego wielkim sukcesem w polityce zagranicznej było przypieczerowanie zakończenia wojny na międzynarodowej konferencji w Genewie, która odbyła się między 26 kwietnia a 20 lipca 1954 roku. Mendès France był współautorem pakietu umów międzynarodowych, które weszły w skład tzw. porozumienia genewskiego. Za jego rządów Tunezji nadana została autonomia 31 lipca 1954 roku na mocy Deklaracji z Kartageny, która stanowiła etap pośredni przed pełnym uzyskaniem suwerenności przez ten kraj w 1956 roku.

Mendès France był przeciwnikiem obalenia IV Republiki i przejęcia władzy przez generała de Gaulle'a w 1958. Podczas głosowania w zgromadzeniu Narodowym nad inwestyturą dla rządu generała 1 czerwca 1948 roku głosował przeciwko niej.

Stasse stoi na stanowisku, że prze-myślenia dotyczące polityki oraz kwestii społecznych i gospodarczych za-

warte w licznych publikacjach Mendès France'a zasługują na miano doktryny – mendésisme – tak samo jak marksizm czy gaullisme. Autor przyznaje, że sam Mendès France był przeciwnikiem tworzenia słów z końcówką *isme* i nie lubił gdy w jego obecności używano określenia mendésisme, to jednak przekonuje, że „nie wydaje się aby użycie tego terminu miało być zakazane z prostego powodu, gdyż ogrom wkładu Pierra Mendès France'a do «wszechświata» polityki jest nie do przecenienia. (...) Mendésisme nie jest doktryną intelektualną, tylko jego główne walory stanowią kwestie związane z życiem publicznym” (s. 19).

Autor stawia pytanie o zasady i wartości jakimi kierował się polityk, który pomimo, iż ster władzy dzierżył krótko, jego gabinet funkcjonował zaledwie siedem i pół miesiąca, to zapisał się w pamięci zbiorowej Francuzów jako wielki mąż stanu uosabiający ideały republiki.

Stasse określa trzy podstawowe filary, na których opierała się doktryna mendésisme. Po pierwsze za najważniejsze podstawy życia publicznego Mendès France uznawał cnotę i odwagę obywatelską. W *Przestaniu do młodości* z 22 grudnia 1955 roku polityk pisał: „Młodzi mężczyźni i młode kobiety Francji musicie sami interweniować i sami działać na rzecz własnego dobra. Organizujcie się, grupujcie, aby wasz głos był słyszalny (...) decydujcie o dniu dzisiejszym, myślcie o przeznaczeniu narodowym, przyszłość konstruujcie własnymi rękoma tak by była dla was szczęśliwa ale i prawa – to jest wasze prawo. Bądźcie

w pełni bogactwa tego słowa obywatelami” (s. 44). Po drugie, każde działanie polityczne powinno opierać się na moralności i na prawdzie. Mendès France w swoich poglądach odnośnie sprawowania władzy odnosił się do filozofii Immanuela Kanta przeczących zasadzie, iż cel uświęca środki. Jak pisał Stasse, Mendès France wymagał nie tylko od siebie ale od całej elity władzy we Francji odpowiedzialności za działania polityczne. Ostatnim filarem mendésizmu jest przestrzeganie reguł demokracji opierającej się na kontrakcie politycznym przejawiającym się w procedurach legitymizacji władzy poprzez rzeczywiste poparcie

społeczne. Stąd Mendès France nie uznawał powołania do życia V Republiki metodami generała de Gaulle’a.

W XXI wieku w uprawianiu polityki, zdobywaniu władzy politycznej coraz większą rolę odgrywa socjotechnika i marketing polityczny. Sama polityka przestała być pojmowana jako działania dla dobra wspólnego, jako sfera realizacji potrzeb i interesów społecznych. O wartości książki *L'Héritage de Mendès France. Une éthique de la république* decyduje jej przesłanie mówiące o godności polityka i samej polityki.

Urszula Kurcewicz